

היום נלמד בעזרת ה':

## מנחות דף צח

רבי מאיר אמר שכל האמות היו בינוניות.

וכמה אמה בינונית? אמר ר' יוחנן ששה טפחים.

**אמר רבי יוסי בר אבין:** כך גם למדנו מהברייתא הבאה, 'רבי מאיר אומר השלחן ארכו שנים עשר, ורחבו ששה' (טפחים). והשלחן היה שתי אמות אורכו, ואמה רחבו. נמצא שאמה היא שישה טפחים.

**שאלה:** מכלל דהויא אמה דנפישא מינה? מדברי רב מאיר שהאמות היו בינוניות משמע שיש אמה גדולה יותר!

**תשובה:** אין! (= כן) **והא תנן שתי אמות היו בשושן הבירה וכו'.** שתי מקלות סרגלים בגודל 'אמה' היו בלשכה ששמה 'שושן הבירה'. אמה אחת היתה יתירה על 'אמה' של משה רבינו (= שהיא בת שישה טפחים) חצי אצבע. והאמה השניה היתה יתירה על האמה הראשונה חצי אצבע, נמצא שהאמה השניה היתה יתירה על האמה של משה אצבע. באמות אלה היו מודדים האומנים את כלי הכסף והזהב שהיו מביאים לבית המקדש, וכן את עבודתם בכניין, בכדי לקבל שכר על עבודתם. (למשל, אם סיכמו איתם על בניית קיר בגודל חמש אמות, הם מדדו את הקיר שבנו ב'סרגל אמה' הזה, שהיה קצת יותר מאמה האמיתית).

עשו זאת, בגלל הזהירות שלא ימעלו בכסף ההקדש, לכן הם לא מדדו בסרגל מדויק אלא בתוספת.

**שאלה:** ותרתי למה לי? למה צריך שני סרגלים אחד קצת יותר מהשני? **תשובה:** **חדא לכספא וזהבא, וחדא לבניינא:** בעבודת כסף וזהב שהיא יקרה מדדו באמה היתרה רק חצי אצבע, אבל בעבודת בנייה מדדו באמה היתירה אצבע.

**תנן התם שער המזרח עליו שושן הבירה צורה:** צורה של שושן הבירה.

מאי טעמא? רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי. חד אמר - כדי שידעו מהיכן באו: מלכות פרס רצתה שהם יזכרו שהם נתנו להם רשות לצאת ולעלות לארץ ישראל (היה זה בבית שני, שנבנה לאחר נס פורים). ויש מפרשים בכדי לזכור את נס היציאה ולהודות לקב"ה (רב"ג).

**וחד אמר - כדי שתהא אימת מלכות עליהן:** בכדי לזכור את אימת מלכות פרס שהם משועבדים תחתיה.

**א"ר ינאי - לעולם תהא אימת מלכות עליך:** כמו שלמדנו ממשה רבינו. שאמר לפרעה לפני מכת בכורות "וְיָרְדוּ כָל עֶבְדֶיךָ אֵלֶּה אֵלֵי, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לֵאמֹר צֵא אֶתָּה וְכָל הָעָם", אך הוא לא אמר לפרעה שגם הוא בעצמו יבוא אל משה, כפי שבאמת קרה לבסוף.

רבי יוחנן אמר מהכא, "ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב": לאחר שאליהו ערך את המעמד בהר הכרמל, חזר אחאב לבדו לארמונו, כשראה זאת אליהו הוא רץ לפניו כדי לכבד אותו.

\*

**"ועלהו לתרופה":** על שפת המעיין שיצא מקודש הקודשים יעלה כל עץ מאכל, והעלה של העץ יהיה "לתרופה". הגמרא דורשת את המילה הזו נוטריקון 'להתיר פה'.

רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי. חד אמר להתיר פה שלמעלה: לרפאות את האלמים.

**וחד אמר להתיר פה שלמטה:** לרפאות את הנשים העקרות.

\*

**תנו רבנן אילו נאמר:** נאמר בלחם הפנים "וְלִקְחֹתָ סֶלֶת, וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׂתִים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת ... וְשָׂמֹתָ אוֹתָם שְׂתִים מְעַרְכוֹת, שֵׁשׁ הַמְעַרְכֹת, עַל הַשְּׁלֶחַן הַטָּהוֹר". הברייתא מבארת את הצורך לומר גם 'שתים עשרה', גם 'שתים מערכות', וגם 'שש המערכת'.

אם היה נאמר רק "שתיים עשרה חלות ושמת אותם שתיים מערכות" ולא נאמר "שש המערכת", הייתי אומר שאמנם צריך לעשות שתיים עשרה חלות ולסדר אותם בשתי מערכות, אבל אין צורך שהמערכות יהיו שוות דהיינו שבכל אחת יהיו שש חלות, אלא אפשר לסדר מערכה אחת של ארבע חלות ומערכה אחת של שמונה חלות. ולכן נאמר "שש המערכת" ללמד שבכל מערכת יהיו שש חלות.

**ואילו נאמר "שתיים מערכות שש המערכת" ולא נאמר "שתיים עשרה", הייתי אומר שלש של שש שש:** כלומר שכונת הפסוק לעשות 'שתיים מערכות' ועוד 'שש המערכת', סה"כ שלוש מערכות, שבכל אחת שש חלות. ולכן נאמר "שתיים עשרה חלות, כדי ללמד שיש רק שתי מערכות שבכל את שש חלות.

**ואילו נאמר "שתיים עשרה חלות" ו'מערכות', ולא נאמר 'שתיים' ו'שש':** כלומר אם היה כתוב רק לאפות שתיים עשרה חלות והיה כתוב גם 'ונתת אותם מערכות המערכת על השולחן', הייתי אומר שצריך לתת שלוש מערכות שבכל אחת ארבע חלות. לכן נאמר "שתיים מערכות" וגם "שש המערכת", כדי ללמד שצריך לעשות רק שתי מערכות ובכל אחת שש חלות.

**מסכמת הברייתא: הא, עד שלא יאמרו ג' מקראות הללו לא למדנו. הא כיצד? נותן שתיים מערכות של שש שש. ואם נתן אחת של ארבע ואחת של שמונה, לא יצא.**

**מוסיפה הברייתא: שתיים של שבע שבע, רבי אומר רואין את העליונה כאילו אינה:** אבל אם נתן שתי מערכות שבכל אחת שבע חלות, סובר רבי שאי בזה פסול, כי אנו מתייחסים לחלה העליונה שבכל מערכת כאילו היא איננה.

**קושיא: והא בעינן "ונתת על":** הרי את הלבונה צריך לתת על החלות כנאמר "וְנִתְּתָהּ עַל הַמַּעְרְכֹת לְבִנְהָ זָפָה", ואם הוא יתן את הלבונה על החלה השביעית, תהיה כאן חציצה בין הלבונה לחלה השישית (שעליה הלבונה צריכה להיות). **תירוץ:** אמר ליה רב חסדא לרב המנונא ... רבי לטעמיה דאמר 'על' בסמוך: רבי סובר שלשון "על" הכוונה שנותן את הלבונה **סמוך** למערכת לחם הפנים ולא עליה ממש.

דתניא וכו': והראיה ש"על" הכוונה ל'סמוך', שנאמר "וְשָׁמַתְּ שָׁם אֶת אָרוֹן הָעֵדוּת וְסִכַּתְּ עַל הָאָרֶן אֶת הַפְּרֹכֶת". ושם בוודאי אין הכוונה שהוא שם את הפרוכת על הארון, שהרי הפרוכת היתה מחיצה שהבדילה בין הקודש לקודש הקדשים, אלא הכוונה שהיא היתה פרוסה סמוך לארון, ומכאן הוכחה ש"על" הכוונה סמוך.

\*

## למדנו במשנה - כל הכלים שבמקדש וכו':

תנו רבנן כל הכלים שבמקדש: כל הכלים, כגון השולחן והמנורה עמדו בבית המקדש לאורך הקיר, כלומר שצד האורך שלהם עמד לאורך הבית. חוץ מהארון שבקודש הקודשים, שצד האורך שלו עמד לרוחב קודש הקודשים. הברייתא מוסיפה 'וכך היה מונח, וכך היה בדיו מונחין'. שאלה: **מאי קאמר?** מה מתכוונת הברייתא? **תירוץ:** הכי קאמר 'כך היה מונח מדכדיו כך היה מונחין': בגלל שהבדים (- המקלות) של הארון עמדו ממזרח למערב כלומר לאורך קודש הקודשים, בהכרח שהארון עצמו עמד לרוחב קודש הקודשים, כי הרי הבדים עמדו משני צידי רוחב הארון.

שאלה: **ובדיו מנלן?** מניין שהם עמדו ממזרח למערב? **תשובה:** דתניא "ויאריכו הבדים", יכול לא היו נוגעין בפרוכת? **תלמוד לומר "ויראו"**. אי "ויראו" יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין? **תלמוד לומר "לא יראו החוצה"**. הא כיצד? **דוחקין ובלטין בפרוכת ודומין כמין שני דדי אשה שנאמר "צרור המור דודי לי בין שדי ילין"**: הבדים היו ארוכים, אבל הם לא קרעו את הפרוכת, אלא רק בלטו בפרוכת, ונראו מכחוץ כמו שני דדי אשה. להראות על חיבתם של ישראל לפני הקב"ה כאשה לבעלה.

שאלה: **ומנלן דכדיו לפותיא דארון הוו יתבי,** דילמא לארכו דארון הוו יתבי? ומניין לנו שהבדים עמדו לרוחב הארון, אולי הם עמדו לאורך הארון? **תשובה:** אמר ר' יהודה תרי גברי באמתא ופלגא לא מסתגי להו: ארבעה כהנים היו מחזיקים את הבדים, שניים מכל צד, והיינו שניים מקדימה ושניים מאחורה. הכהנים היו הולכים בשטח הפנימי שבין הבדים. ואם הבדים היו עומדים לאורך הארון, נמצא שבין שני הכהנים היה רווח כרוחב הארון. ורוחב הארון היה רק אמה וחצי, אך שני אנשים

לא יכולים להכנס באמה וחצי. ולכן בהכרח שהבדים עמדו לרוחב הארון, ואז היה ביניהם רווח כאורך הארון שהוא שתי אמות וחצי.

**שאלה:** ומנא לן דבארבעה הוו דרו להו? מניין שארבעה אנשים נשאו את הארון? **תשובה:** דכתיב "ונסעו הקהתים" תרי, "נושאי המקדש" נמי תרי: נאמר "ונסעו הקהתים נושאי המקדש". מהמילה "ונסעו" בלשון רבים לומדים על שניים שנשאו את הארון, ומהמילה "נושאי" לומדים על עוד שניים.

\*

**תנו רבנן:** עשר שולחנות עשה שלמה המלך, והם היו בנוסף לשולחן שעשה משה, שנאמר "ויעש שלחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל הפתח, ואי אפשר לומר שהכוונה שמימין הפתח היו חמש שולחנות, וחמש משמאל הפתח, כי אם כן נמצא שהשולחן עמד בדרום, שהרי חמשת השולחנות שהיו משמאל הפתח המזרחי היו עומדים בדרום, והתורה אמרה "והשלחן תתן על צלע צפון", אלא בוודאי שכל השולחנות היו מונחים בצפון ההיכל, ושולחנו של משה היה באמצע אותם עשר שולחנות, וביחס לשולחנו של משה אמר הפסוק שהם היו חמש מימינו של אותו שולחן וחמש משמאלו, וכולם עמדו בצפון ההיכל.

\*

**תנו רבנן, עשר מנורות עשה שלמה המלך** והם היו בנוסף למנורה שעשה משה, שנאמר "ויעש את מנורות הזהב עשר כמשפטם ויתן בהיכל חמש מימין וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָאלוֹ". ואי אפשר לומר שהכוונה שחמש מנורות עמדו מימין הפתח וחמש משמאל הפתח, כי אם כן נמצא שהמנורה עמדה בצפון, שהרי חמש מנורות היו עומדים בצפון, והתורה אמרה "ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה" (= בדרום), אלא בוודאי כל המנורות עמדו בדרום, והמנורה של משה היתה עומדת באמצע, וביחס אליה אמר הפסוק שעשר המנורות עמדו חמש מימינה וחמש משמאלה.

\*

**תני חזא:** למדנו בכרייתא אחת שאותם שולחנות ומנורות מחצי בית ולפנים (= ולצד בית קדש הקדשים) היו מונחים.

**ותני חדא:** ולמדנו בברייתא אחרת שאותם שולחנות ומנורות משליש הבית ולפנים, היו מונחים.

**ולא קשיא:** ואין סתירה בין הברייתות, כי לדעת כולם הם היו מונחים בעשרים האמות הפנימיות של ההיכל, אלא התנא של הברייתא השניה מחשיב את בית קדש הקדשים יחד עם ההיכל ששניהם יחד היו ששים אמה, ושליש הבית הוא חצי ההיכל, דהיינו בעשרים האמה הפנימיות של ההיכל, והתנא של הברייתא הראשונה לא מחשיב את בית קדש הקדשים יחד עם ההיכל, וביחס להיכל בלבד הם היו עומדים מחצי ההיכל ולפנים.

\*

**תנו רבנן:** השולחנות היו מונחים אורכם מן המזרח למערב, כלומר אורכם לאורכו של הבית, דברי רבי.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: צפון ודרום היו מונחים, כלומר אורכם לרחבו של הבית.

**מאי טעמא דרבי:** טעמו של רבי הסובר שהשולחן עמד מן המזרח למערב, לפי שהוא למד שולחן ממנורה, כשם שהמנורה היתה עמדה מזרח ומערב, אף השולחנות עמדו מזרח ומערב.

שאלה: ומנורה גופה מנין שהיתה עומדת מן המזרח למערב?

תשובה: מדכתיב בנר מערבי: כיון שנאמר על נר אחד "צו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד. מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערף אתו אהרן מערב עד בקר לפני יהוה" (= סמוך לבית קדש הקדשים שהיה במערב המקדש), משמע ששאר הנרות לא עמדו "לפני ה'", אלא רק נר אחד מערבי היה שם. ואם המנורה עמדה מצפון לדרום הרי כל הנרות עמדו במידה שווה לבית קדשי הקדשים שהיה במערב, אלא בהכרח שהמנורה עמדה מן המזרח למערב.

שאלה: ורבי אלעזר ברבי שמעון: מהיכן הוא למד שהשולחנות עמדו מן הצפון לדרום?

**תשובה:** גמר מארון: הוא למד מהארון, כשם שהארון עמד מצפון לדרום כך השולחנות עמדו מצפון לדרום.

**קושיא:** ורבי נמי ליגמר מארון: שגם רבי הסובר שהם ממזרח למערב ילמד שהם עמדו מצפון לדרום כמו הארון?

**תירוץ:** זנין חוץ מחוץ, ואין זנין חוץ מפנים: יש להשוות את השולחן למנורה שהיו שניהם מחוץ לבית קדשי הקדשים, ולא להשוות את השולחן שהיה בחוץ, לארון שהיה בפנים בית קדשי הקדשים.

**קושיא:** ורבי אלעזר ברכי שמעון נמי ליגמר ממנורה: שרבי אלעזר ברכי שמעון הסובר שהם עמדו מצפון לדרום שילמד ממנורה שהם עמדו ממזרח למערב כמו המנורה?

**תירוץ:** אמר לך: רבי שמעון בן אלעזר יאמר לך שגם המנורה עמדה מצפון לדרום, ולא כרבי הסובר שעמדה ממזרח למערב.

**קושיא:** והכתיב יערוך אותו אהרן: והרי נאמר על הנר המערבי "יַעְרֶךָ אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבְנָיו מְעַרְבֵי עַד בְּקֶרֶךָ לְפָנָי יְהוָה", משמע שהיה רק נר אחד לפני ה' במערב ולא הנרות האחרים, ואם כן בהכרח שהיא עמדה ממזרח למערב.

**תירוץ:** דמצדד להו אצדודי: באמת היא עמדה מצפון לדרום, ואותו נר שנאמר עליו שהיה "לפני ה'" הוא הנר האמצעי שהיה מוטה לצד מערב, ואת שאר הנרות היו מטים כלפי הנר האמצעי.

**דתיא:** וכפי שלמדנו בכרייתא - נאמר בתורה "אֶל מוֹל פְּנֵי הַמִּנְרָה יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת", פסוק זה מלמד אותנו שהיו מצדדים את שאר הנרות את כלפי הנר אמצעי שהוא "פני המנורה". **אמר רבי נתן,** מכאן שאמצעי הוא המשובח שבכולם, והנפקא מינה היא לגבי שלושת העולים לתורה בימי שני וחמישי, שקוראים לא פחות מעשרה פסוקים, וכיון שהאמצעי הוא הכי משובח, לכן מחלקים את הפסוקים שהאמצעי קורא ארבעה פסוקים, והראשון והשני קוראים כל אחד שלשה פסוקים.

\*